Eduskunnan talousvaliokunta
TaV@eduskunta.fi

VNS 3/2021 vp

Suomen Yrittäjien lausunto valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2022-2025

Suomen Yrittäjät kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmaksi vuosille 2022–2025.

1. Johdanto

Valtioneuvoston julkisen talouden suunnitelma sisältää samalla vakausohjelman sekä vastaa EU:n vaatimukseen keskipitkän aikavälin budjettisuunnitelmasta.

Nykyisen hallituksen, niin kuin kaikkien edeltävienkin, päämääränä on kansalaisten hyvinvoinnin lisääminen. Hallituksen keskeiset talouspolitiikan tavoitteet ovat: 1) työllisyysasteen nostaminen 75 prosenttiin, 2) julkisen talouden tasapaino vuonna 2023, 3) eriarvoisuuden vähentäminen ja tuloerojen pienentäminen ja 4) hiilineutraaliutta kohti kulkeminen vuoteen 2035 mennessä. Kahta ensimmäistä kohtaa ehdollistettiin ”normaalilla kansainvälisen talouden tilanteella”, sitä kuitenkaan tarkemmin täsmentämättä.

Lienee kuitenkin selvää, että viimeisen vuoden aikana emme ole eläneet ”normaalia kansainvälistä taloustilannetta”. Toisaalta tämänhetkisten kokonaistaloudellisten ennusteiden mukaan Suomen talous tulee vuosina 2021–2023 kasvamaan keskimäärin 1,5–2 prosentilla. Kasvuvauhti siis ylittää arvioidun potentiaalisen kasvuvauhdin. On siis uskottavaa, että hallituksen loppukaudella talouskasvu tulee sekä kotimaassa että kansainvälisesti olemaan keskimääräistä nopeampaa.

Koronakriisi on kiistatta vaikuttanut negatiivisesti Suomen taloudelliseen tilanteeseen ja monet hallituksen toimet ovat olleet oikea-aikaisia ja oikeansuuntaisia. On kuitenkin kyseenalaista, että hallitus koronakriisin varjolla luistaa vastuullisen talouspolitiikan harjoittamisesta ”normaalin kansainvälisen taloustilanteen” vallitessa ja siten jättää seuraavat hallitukset hankalaan asemaan harjoitettavan finanssipolitiikan näkökulmasta.

Hallituksen asettamat uudet tavoitteet 1) taittaa julkisen talouden velkasuhteen kasvu 2020-luvun puolivälissä ja 2) nostaa työllisyysaste 75 prosenttiin vuosikymmenen puolivälissä ja kasvattaa työllisten määrää hallituksen työllistämistoimenpitein 80 000 henkilöllä vuosikymmenen loppuun mennessä, ovat sinällään toivottava tavoitteita.

Valitettavasti hallituksen toimenpiteet ja linjaukset (taloudellisen kestävyyden tiekartassa) eivät sisällä juurikaan konkretiaa yllä esitettyjen tavoitteiden toteuttamiseksi.

2. Työllisyysarviot yliampuvia

Hallituksen aikaisemmin tekemät työllisyystoimenpiteet luovat valtiovarainministeriön laskelmien mukaan 31–33 000 tuhatta uutta työpaikkaa ja vahvistavat nettomääräisesti julkista taloutta noin 300 miljoonalla eurolla.

Hallitus ilmoittaa, että puoliväliriihessä tehtyjen päätösten johdosta saataisiin 40–44 500 lisätyöllistä. Valtiovarainministeriön arvion mukaan puoliväliriihipäätökset kuitenkin lisäisivät työllisyyttä vain noin 11 000 yksilöllä ja julkinen talous vahvistuisi noin 150 miljoonalla eurolla. Valtiovarainministeriön arvion mukaan hallituksen tähän mennessä tekemien päätösten johdosta olisi siis yhteensä 42–44 000 uutta laskennallista lisätyöpaikkaa saapuvilla.

On siis selvää, että hallituksen tavoite 80 000 uudesta laskennallisesta työpaikasta perustuu pitkälti toiveajatteluun, varsinkin kun otetaan huomioon myös valtiovarainministeriön laskelmiin liittyvä epävarmuus. Asetettuun tavoitteeseen lisätyöllisten määrästä on pitkä matka. Päätökset aidosti vaikuttavista toimenpiteistä (käyttäen valtiovarainministeriön laskentamenetelmiä) likimain 40 000 laskennallisen lisätyöpaikan suhteen ovat siis vielä tekemättä.

SY:n näkökanta on se, että hallituksen pitäisi tehdä rakenteellisia uudistuksia noin 50 000 lisätyöpaikan luomiseksi, koska TE-keskuksista kuntiin siirtyvät työllisyyspalvelut eivät näkemyksemme mukaan tule tuottamaan laskettuja lisätyöllisiä. Työllisyyden kannalta oleelliset päätökset paikallisesta sopimisesta, ansiosidonnaisen työttömyysturvan ja sosiaalisen turvan uudistamisesta jäänevät tekemättä.

3. Finanssipolitiikan linja tuo hetken helpotuksen mutta käy kalliiksi tuleville hallituksille

Hallitus sanoo toteuttavansa aktiivista ja vastuullista finanssipolitiikkaa. Näin ei kuitenkaan ole, sillä on syytä erottaa koronakriisin johdosta tehdyt

toimenpiteet yleisemmästä finanssipoliittisesta linjasta. Julkisessa taloudessa on rakenteellinen menojen ja tulojen välinen epätasapaino, joka ei siis ratkea nk. elvyttävällä finanssipolitiikalla. Kaikkien julkisten menojen lisääminen ei avita tulevaa talouskasvua ja tällaisen talouspolitiikan kutsuminen elvyttäväksi on osittain harhaanjohtavaa. Jotta elvyttävä politiikka on vaikuttavaa, tulee sen lisätä avoimella sektorilla tehtyjen työtuntien määrää sekä nostaa tuottavuutta.

Tilanteessa, jossa talouden rakenteet rajoittavat taloudellista kasvua pidemmällä aikavälillä ja suhdannetilanne seuraaville parille vuodelle on suotuisa, ei ole syytä julkisten menojen paisuttamiseen. Valtiovarinministeriön ennusteen mukaan julkisen talouden alijäämä tulee pysymään mittavana ja velkasuhde jatkaa kasvuaan koko kuluvan vuosikymmenen. Hallitus ei siis tule pääsemään tavoitteeseensa julkisen velkasuhteen taittamisesta.

4. Tutkimus- ja kehittämismenoihin panostaminen on järkevää

Hallituksen tavoitteet nostaa Suomen tutkimus- ja kehittämismenot 4 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen ja lisätä työperäistä maahanmuuttoa ovat kumulatiivisesti vähintään 50 000 hengellä vuoteen 2030 mennessä ovat tervetulleita. Tuottavuuskehityksemme on ollut viime vuodet heikkoa ja se ainakin osaltaan käy yksiin varsin voimakkaasti laskeneiden tutkimus- ja kehittämismenojen kanssa. Myös työperäistä maahanmuuttoa tulemme tarvitsemaan nopeasti heikkenevän väestöllisen huoltosuhteen oloissa.

Tutkimus- ja kehittämismenojen lisääminen sekä julkisella että yksityisellä puolella on tarpeen. Yritysten näkökulmasta usein riskipitoiset T&K-panostukset vaativat selkeän kuvan tulevasta toimintaympäristöstä. Yritykset eivät tee T&K-panostuksia jos työmarkkinat eivät ole toimivat, verotus ei ole kannustavaa ja ennakoitavaa ja työvoiman saannissa on ongelmia. On siis pidettävä kokonaisuudesta huolta, sillä muuten kategorinen julkisten T&K-menojen lisäys voi osoittautua tehottomaksi.

5. Sote-uudistus ei ehdotetussa muodossa lisää tuottavuutta ja tuo säästöjä

Esitys ei vastaa julkisen talouden kestävyysvajeeseen, vaan lisää sitä. Tämän voi katsoa olevan siirrettyä verotusta. Toisaalta esityksessä esitetyt sopimusten mitätöinnit toteutuessaan vaikuttavat negatiivisesti tuleviin investointeihin, jos valtion voidaan katsoa mitätöivän voimassa olevia sopimuksia lainsäädännöllä. Suomen ei pidä näyttäytyä epäluotettavana kumppanina ulospäin. Vaikutusarviot ovat lähinnä informatiivinen ja kattava kuvaus nykytilasta sekä tekninen kuvaus muutosehdotuksista, mutta

tosiasiallinen vaikutusten arviointi on hyvin vähäistä ja pintapuolista. Kokonaisuutena vaikutusten arviointia voidaan pitää heikohkona ja puutteellisena.

Esityksessä ei edes pyritä esittämään kokonaistaloudellisia vaikutuksia ja julkisen talouden osaltakin vaikutukset jäävät erillisiksi ja jäsentymättömiksi. Esitys antaa sen kuvan, ettei edes sen oletetusta taloudellisista vaikutuksista ole kokonaiskuvaa. Tämä on huolestuttava havainto, sillä uudistuksen yhtenä keskeisensä tavoitteena on julkisen talouden menojen kasvun hillintä.

Haastavinta julkistaloudellisten vaikutusten arvioinnin näkökulmasta on se, että esityksessä ei esitetä minkäänlaisia tosiasiallisia keinoja hidastaa kustannusten kasvua. Laskennallisesti tulos perustuu malliin, jossa palveluntarpeen kasvun kustannusvaikutus huomioidaan 80-prosenttisesti vuodesta 2025 lähtien. Samaan aikaan esityksessä kuitenkin todetaan, perustellusti, että valtio sitoutuu tarvittaessa lisärahoittamaan kustannukset. Jokainen hyvinvointialue saa rahoituksen, jolla lakisääteiset sote- ja pelastuspalvelut tuotetaan.

6. Kestävyysvajeongelma jää ratkaisematta

Julkisen talouden tilanteen kohdalla ei siis ole kyse pelkästään koronakriisin aiheuttamasta ongelmasta. Lähivuosien talouskasvu ei siis tule yksistään vahvistamaan julkisen talouden rahoitusasemaa ja julkinen talous tulee ilman määrätietoisia rakenteellisia uudistuksia pysymään selvästi alijäämäisenä. Se, että tuoreimman valtiovarainministeriön arvion mukaan kestävyysvaje olisi hieman pienentynyt, ollen nyt noin 3 % suhteessa BKT:hen eli n. 8 miljardia, ei ole merkittävä muutos. Muutos johtuu pitkälti tekniseen laskentakehikkoon tehdyistä muutoksista suhteessa aikaisempiin laskentakierroksiin. Oleellista ei ole se, onko kestävyysvajearvio kolme vai viisi prosenttia bruttokansantuotteesta. Merkittävää on se, että toimet kestävyysvajeen painamiseksi lähelle nollaa ovat tiedossa, mutta niiden toteuttamista lykätään vuodesta toiseen ja siten pahennetaan tilannetta pitkällä aikavälillä.

On myös huomioitava, että Suomen julkisen sektorin takausvastuut ovat erittäin korkealla tasolla. Valtiontakausten osalta Suomen takaustaso on EU-maiden korkein. Kokonaisuudessaan taloutemme on siis varsin riskiherkkä taloudellisen kehityksen suhteen.

Vastuullinen talouspolitiikka edellyttäisi hallitukselta määrätietoisia rakenneuudistuksia sekä selvästi kireämpää finanssipolitiikkaa seuraavien kahden vuoden perspektiivillä. Nyt näyttää siltä, että seuraavat hallitukset

joutuvat, huolimatta sen hetkisestä suhdannetilanteesta, tekemään välttämättömät uudistukset Suomen talouden tervehdyttämiseksi.

Kunnioittavasti

Suomen Yrittäjät

Mika Kuismanen

Pääekonomisti